

DAIKTAVARDŽIAI KVANTIFIKATORIAI LIETUVIŲ KALBOJE IR VERTIMUOSE¹

LORETA VAIČIULYTĖ-SEMĖNIENĖ

Lietuvių kalbos institutas
loreta.semeniene@lki.lt

Šiame straipsnyje visų pirma kalbama apie dabartinėje lietuvių kalboje kaip kvantifikatorius vartojamus daiktavardžius. Glaustai aptarus aptariamų daiktavardžių apibrėžtis lietuvių, vokiečių ir anglų kalbų žodynuose, analizuojami kvantifikatorių panašumai ir (arba) skirtumai vertimuose. Naudojamosi aprašomuoju analitiniu ir interpretacijos metodais. Remiamasi medžiaga iš *Dabartinės lietuvių kalbos tekstyno* (DLKT) ir vertimų žodyno LINGUEE. Tyrimas rodo, kad pažodinį ir laisvąjį kvantifikatorių vertimą renkamosi beveik vienodai.

1. ĮVADAS

Tradiciskai 1–3 sakiniuose daiktavardinio junginio *gabalėlis sūrio, kalnai valgių, debesys dulkių* kilmininkas (*sūrio, valgių, dulkių*) vadinamas kiekybės (kiekio) (Jablonskis 1928/1957, 576) arba kiekybės (kiekio) turinio kilmininku (*inter alia* Laigonaite, cit. iš Ulvydas 1965, 191; Vaiulytė, cit. iš Ulvydas 1976, 202; Šukys 1998, 97–98).

- 1) *Sugraušiu gabalėlį kieto sūrio* (cituojama pagal Šukys 1998, 99).
- 2) *Jau kėkso kalnai visokiausių valgių* (cituojama pagal Šukys 1998, 99).
- 3) *Pro kluono duris virto debesys dulkių* (cituojama pagal Ulvydas, red. 1965, 191).

Pagal kiekio apibrėžtumą 1–3 sakiniuose vartojami daiktavardiniai junginiai *gabalėlis sūrio, kalnai valgių, debesys dulkių* skiriasi nuo 4 ir 5 sakiniuose vartojamų *kilogramas sviesto, pusė kapos moterų*: pirmuoju atveju (*gabalėlis sūrio*) kiekio turinio kilmininkas su daiktavardžiu sudaro daiktavardinį neapibrėžto kiekio (panašiai kaip: *būrys žmonių, puodas, kibiras, pintinė uogų, truputis, daugumas, aibė minčių*), antruoju (*kilogramas sviesto*) – apibrėžto kiekio junginius.

- 4) *Pardaviau kilogramą sviesto* (cituojama pagal Ulvydas 1976, 203).
- 5) *Moterų pusė kapos sūnelius palydėt pasisiūlė*. (LKŽe)

¹ Šio straipsnio pagrindas – pranešimas, skaitytas 4-ojoje tarptautinėje konferencijoje „Vertimas: tapatumas, panašumas ir dermė“, vykusioje Vilniuje (VU) 2017 m. spalio 5–6 dienomis.

Tradiciciškai lietuvių kalbotyroje laikomasi nuomonės, kad sintaksiniu požiūriu aptariamų kiekio reikšmės daiktavardinių junginių (*gabalėlis sūrio, kilogramas sviesto*) pagrindinis dėmuo (valdantysis žodis) žymi kiekį, matą, saiką (*gabalėlis, kilogramas*), o priklausomasis – to kiekio turinį, matuojamą dalyką (*sūris, sviestas*) (*inter alia* Balkevičius 1963, 187; Valiulytė, cit. iš Ulvydas 1976, 42, 44, 202; Šukys 1998, 97). Kitais žodžiais kalbant, 1–5 sakiniuose vartojamų kiekio daiktavardinių junginių pagrindinis dėmuo yra vardininku, kilmininku, galininku ar kitais linksniais žymimi daiktavardžiai *gabalėlis, kalnai, debesys, kilogramas, kapa*, o priklausomasis (valdomas; einantis nederinamuoju pažyminiu) – kilmininku pasakomas daiktavardis. Pastarasis kiekio turinio kilmininkas paprastai vartojamas postpoziciškai – po apibrėžtą arba neapibrėžtą kiekį žyminčio pagrindinio dėmens. Kita vertus, kaip bus matyti toliau, tokio kiekio turinio kilmininko vieta pagrindinio dėmens atžvilgiu koreliuoja su tam tikromis semantinėmis ir gramatinėmis sąlygomis. Pagal kilmininko poziciją tokie kiekio daiktavardiniai junginiai skiriasi nuo nusakomųjų daiktavardinių junginių, pavyzdžiui, *žmonių miškas, vandens srovė, tulpių puokštė* ir pan., kai kilmininkas apibūdina pagrindiniu junginio daiktavardžiu žymimą daiktą, nurodydamas jo ypatybę, medžiagą, vardą, paskirtį ir pan. (t. y. sintaksiškai Ng←N, arba *tulpių←puokštė*) (plg. Labutis 1998, 70, 91; Valiulytė, cit. iš Ulvydas 1976, 191 ir t. t.).

Taigi pagal tradiciją *kilogramas sviesto, gabalėlis sūrio* – daiktavardinis junginys, kurio pagrindinis dėmuo yra apibrėžtą arba neapibrėžtą kiekį reiškiantis žodis (skaitvardis, prieveiksmis ar, kaip aptariamam atveju, daiktavardis) *kilogramas, gabalėlis*, kuris prisijungia į skliaustelius (valdo) kilmininku žymimą priklausomą dėmenį *sviesto, sūrio* (t. y. sintaksiškai N→Ng, arba *gabalėlis→sūrio*). Remiantis tuo, reikia teigti, kad (=1) sakinyje *Sugraušiu gabalėlį kieta sūrio gabalėlį* yra galininku žymimas tiesioginis papildinys (objektas) (plg. Balkevičius 1963, 188–189).

Matyt, su pagrindu Vitas Labutis (1998, 84; plg. dar t. p. 271–272) kiekio daiktavardinius junginius *krislelį naudos, trejetą gerų arklių* sakiniuose *Ak, kad nors krislelį atneščiau naudos tėvynei* ir *Abudu turėjo po trejetą gerų arklių* sąlygiškai priskiria prie netiesioginio objekto (papildinio²) junginių (plg. dar Šukys 1998, 97). Ir Jonas Jablonskis (1928/1957, 576) čia aktualų kiekio kilmininką daiktavardiniuose junginiuose (1–5 sakiniuose) aptaria krūvoj su tokiais tipiškais kiekio (dalies) kilmininkais sakiniuose *Priėjo pilnas kiemas žmonių* (dar plg. *Jis jau buvo man nupirkęs šokolado (plytą šokolado)*). „Kilmininku taip pat reiškiamas kiekis kaip didesnio kiekio dalis,

² „Netiesioginio papildinio reiškimo bazė kilmininkas (*Giedrioji vasara žiedų pristinga*), naudininkas, įnagininkas“ (Labutis 1998, 271).

pvz.: *Turėjau parduot tris kilogramus vilnų. **Kilogramo** nepardaviau, parsivežiau namo.* Šiuo atveju kilmininkas turi dalies reikšmę, o veiksmazodis neigia tam tikrą veiksmą“ (Valiulytė, cit. iš Ulvydas 1976, 26). Atsižvelgiant į tai ir remiantis Axeliu Holvoetu ir Jūrate Pajėdiene (2005, 109), čia laikomasi nuomonės, kad pagal daiktavardinių junginių *keli žmonės, du puodukai* analogiją žodžių junginys *daug arbatos* sakinyje *Išgėriau daug arbatos* taip pat yra daiktavardinis: „jie užima daiktavardžio poziciją; prie daiktavardinių junginių galima priskirti daiktavardžių junginius su referenciją (*šis, tas*) arba kvantifikaciją (*du, keli, daug*) reiškiančiais determinantais ir specifikatoriais. Kvantifikaciją reiškiančius žodžius pavadinus *kvantifikatoriais*, ši kategorija apimtu ne tik skaitvardžius, „tiksluosius kvantifikatorius“, bet ir „netiksluosius kvantifikatorius“ (*keli, keletas, daug* ir pan.)“, kurie aktualūs šiame straipsnyje.

Taigi toliau straipsnyje kalbama apie daiktavardinio tipo kvantifikatorius – žodžius, verbalizuojančius kiekį (skaičių), *gabalėlis* ir pan., kurie daiktavardiniame junginyje *gabalėlis sūrio* yra kilmininku žymimo daiktavardžio (*sūrio*) priklausomasis dėmuo (modifikatorius) (t. y. sintaksiškai $N \leftarrow Ng$, arba *gabalėlis* ← *sūrio*). Sintaksiškai pastarieji neapibrėžto kiekio daiktavardiniai junginiai skiriasi nuo minėtų nusakomųjų, kur kilmininkas yra priklausomasis dėmuo. Daiktavardiniame junginyje aptariamieji kvantifikatoriai, kurie, pagal Joną Šukį (1998, 98–99), reiškia neapibrėžtos talpos daiktą (*kibiras, maišas, krepšys*), neapibrėžto dydžio nuolaužas, atkarpas (*gabalėlis* 1 sakinyje) arba vartojami kaip perkeltinę kiekio reikšmę gavę daiktavardžiai (*kalnai, debesys* 2 ir 3 sakiniuose), aktualizuoja kilmininku žymimo daiktavardžio kiekį (plg.: *turiu knygą, darbo ir vilties; turiu vieną knygą, krūvą darbo ir lašelį vilties*).

Čia pagrindinis dėmesys kreipiamas į tokius neapibrėžto kiekio daiktavardinius junginius kaip 1–3 sakiniuose. Straipsnio tikslas – atsakyti į klausimą, kaip neapibrėžto kiekio daiktavardiniuose junginiuose verčiami daiktavardžiai kvantifikatoriai. Tikslui pasiekti keliami tokie uždaviniai: glaustai paminėti leksikografinės aptariamų daiktavardžių apibrėžtis skirtingose kalbose (2 skirsnis), išanalizuoti daiktavardžių, kurie vartojami kaip kvantifikatoriai, vartoseną dabartinėje lietuvių kalboje (3 skirsnis), palyginti kvantifikatorių vertimus neapibrėžto kiekio daiktavardiniuose junginiuose (4 skirsnis) ir visa apibendrinti (5 skirsnis). Naudojamasi aprašomuoju analitiniu ir interpretacijos metodais. Siekiant tikslo remiamasi medžiaga, rinkta iš Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Kompiuterinės lingvistikos centre sudaryto *Dabartinės lietuvių kalbos tekstyno* (DLKT) ir vertimų žodyno LINGUEE.

2. LEKSIKOGRAFINĖ DAIKTAVARDŽIŲ KVANTIFIKATORIŲ APIBRĖŽTIS

Leksikografinės aptariamų neapibrėžto kiekio kvantifikatorių (*gabalėlis, kalnai, debesys*) apibrėžtys 1–3 sakiniuose skiriasi nuo žyminčiųjų apibrėžtą kiekį (*kilogramas, kapa*) 4 ir 5 sakiniuose. Pagrindinė daiktavardžio *kapa* reikšmė ‘šešiasdešimt vienetų’, daiktavardžio *kilogramas* – ‘svorio matas, lygus kubinio decimetro distiliuoto vandens svoriui’³. Kitaip sakant, šiems daiktavardžiams būdingas inherentinis kiekio (skaičiaus) požymis. Čia rūpimi daiktavardžiai, vartojami kaip neapibrėžto kiekio kvantifikatoriai: *gabalas, kalnas, debesys, puokštė* ir pan., kiekio reikšmę įgyja tam tikromis gramatinėmis ir (arba) kontekstinėmis sąlygomis (žr. toliau).

Leksikografinės aptariamų daiktavardžių apibrėžtys skiriasi. Pavyzdžiui, *Dabartinės lietuvių kalbos žodyne* (toliau DŽe) daiktavardis *krepšys* teikiamas kaip ‘pintinė; kiekis, telpantis į ją’ (*bulvių krepšys*)⁴. Daiktavardis *gabalas* – ‘atskira daikto dalis’ (*cukraus gabaliukas*); *kalnas* – tai (1) ‘aukštas žemės pakilimas’ (*ledų kalnas*) ir (2) ‘ko nors daugybė’ (*knygų kalnai*). Panašiai kaip *kalnas* apibrėžiamas ir *debesis*: (1) ‘susitelkę vandens garai danguje’ (*plunksniniai, kamuoliniai debesys*); (2) ‘didelė daugybė (ppr. ore, danguje)’ (*dulkių, dūmų debesys; musių debesys*). Čia svarbu paminėti ir tai, kad daiktavardžių *kalnas, debesis* antrosios reikšmės akademiniame *Lietuvių kalbos žodyne* (LKŽe) teikiamos kaip perkeltinės, t. y. *kalnas* (2) prk. ‘ko nors daug; *debesis* prk. ‘kas panašu į debesį, didelė daugybė (ko)’ (žr. toliau). Remiantis DŽe, viena iš daiktavardžio *banga* reikšmių (4) ‘kurio nors reiškinio pasmarkėjimas’ (*emigracijos banga*), o *kruša* (2) ‘daugybė ko metama’ (*pabiro kaltinimų kruša*). Kiekis nėra eksplikuojamas, pavyzdžiui, daiktavardžių *kibirkštis, lavina, miškas, puokštė, srovė* reikšmių apibrėžtyse: *kibirkštis* ‘smulki, lekianti degancio ar įkaitusio daikto dalelė, žiežirba’; *lavina* (1) ‘slenkantis kalnų sniegynas; sniego griūtis’, (2) ‘kas slenka su didele jėga’⁵ (*kariuomenės lavina*); *miškas* ‘medžiais apaugusi vieta’; *puokštė* ‘gėlių sauja’ (*priskynė tulpių puokštę*); *srovė* (1) ‘vandens tėkmė, ppr. pastovi, turinti vagą ar kitokias ribas’ (*upės srovė*).

Taigi aptariami daiktavardžiai DŽe teikiami skirtingai: vienais atvejais kiekio požymis įtraukiamas į pagrindinės daiktavardžio reikšmės apibrėžtį (*krepšys, maišas, gabalas* ir pan.), kitais skiriamas kaip atskira (daugybės) reikšmė (*kalnas, debesis*), tre-

³ Daiktavardžių reikšmės teikiamos, remiantis *Dabartinės lietuvių kalbos žodynu* (DŽe).

⁴ Panašiai DŽe teikiamas ir *kibiras*, t. y. ‘indas vandeniui semti ir nešti, pienui ir kt. supilti; į jį telpantis kiekis’; *stiklinė* ‘geriamasis stiklinis indas; jame telpantis kiekis’, *maišas* ‘didelis audeklinis, popierinis ar kitoks reikmuo biriems ar smulkiems daiktams laikyti; kiekis, telpantis į jį’.

⁵ LKŽe ši daiktavardžio *lavina* reikšmė teikiama kaip perkeltinė (prk.).

čiais – kiekio požymis lieka aptariamo daiktavardžio atskirų reikšmių užribyje (*kibiršk-tis, lavina, miškas, puokštė*) (žr. toliau).

Apie analogišką situaciją, remdamiesi internete esančiu DUDEN žodynu⁶, galime kalbėti ir vokiečių kalboje. Pavyzdžiui, daiktavardis *der Korb* apibrėžiamas kaip (1b) ‘korbartiger Behälter als Maßeinheit für gefangenen Fisch’, o *der Stück* (1b) ‘einzeln, eine Einheit bildender Teil eines Ganzen’ (prk. *das hat ein schönes Stück (ziemlich viel) Geld gekostet*). Kiekis skiriamas kaip atskira daiktavardžių *der Berg*⁷, *der Abgrund*⁸, *die Welle*⁹, *die Wolke*¹⁰, *der Hagel*¹¹ reikšmė arba nėra eksplikuojamas teikiant tokių daiktavardžių kaip: *das Bukett*¹², *die Flut*¹³, *die Lawine*¹⁴, *die Funke*¹⁵, *der Wald*¹⁶, reikšmes.

Elektroniniame anglų kalbos OXFORD žodyne¹⁷ aptariami daiktavardžiai dažnai apibrėžiami per kiekio požymį. Pavyzdžiui, *avalanche* (2) ‘a sudden arrival or occurrence of something in overwhelming quantities’ (*an avalanche of music, satin, sequins*); *bag* (1.1) ‘The amount contained in a bag’ (*a bag of sugar*); *piece* (1) ‘A portion of an object or of material, produced by cutting, tearing, or breaking the whole’ (*a piece of cheese*); *surge* (1.1) ‘A sudden large increase, typically a temporary one’ (*a 20% surge in sales*), (1.3) ‘A powerful rush of an emotion or feeling’ (*Sophie felt a surge of anger*); *flood* (2.1) ‘An overwhelming quantity of things or people happening or appearing at the same time’ (*floods of tourists come each year to marvel at the sights*); *barrage* (1.1) ‘An overwhelming number of questions, criticisms, complaints, etc. delivered simultaneously or in rapid succession’ (*a barrage of questions*); *mountain* (2) ‘A large pile or quantity of something’ (*a mountain of paperwork*); *forest* (2) ‘A large number or dense mass of vertical or tangled

⁶ Prieiga internete: <http://www.duden.de/suchen/dudenonline/>.

⁷ *der Berg* (3) ‘große Masse, Haufen’ (*Berge von Abfall*).

⁸ *der Abgrund* (2) ‘(gehoben) unvorstellbares Ausmaß von etwas’ (*ein Abgrund von Gemeinheit*).

⁹ *die Welle* (2) ‘etwas, was in großem Ausmaß bzw. in mehr oder weniger dichter Folge in Erscheinung tritt [und sich ausbreitet, steigert]’ (*etwas löst eine Welle von Protesten aus*).

¹⁰ *die Wolke* ‘Menge von etwas, was einer Wolke ähnlich in der Luft schwebt, sich quellend, wirbelnd o. ä. in der Luft oder in einer flüssigen Substanz ausbreitet’ (*eine Wolke von Mücken*).

¹¹ *der Hagel* ‘wie ein Hagelschauer niedergehende große Menge von etwas’ (*ein Hagel von Steinen*).

¹² *das Bukett* (panašiai ang. *bouquet*) ‘größerer, gebundener [Blumen]strauß für besondere Anlässe’.

¹³ *die Flut* (1) ‘im Wechsel der Gezeiten ansteigender oder bereits wieder angestiegener Wasserstand’; (2) ‘(gehoben) größere, strömende Wassermasse’.

¹⁴ *die Lawine* ‘an Gebirghängen niedergehende [und im Abrollen immer größer werdende] Masse von Schnee oder Eis’.

¹⁵ *die Funke* ‘glimmendes, glühendes Teilchen, das sich bei Verbrennungs- und Reibungsvorgängen oder bei der Funkenentladung [von einer brennenden Materie] löst [und durch die Luft fliegt]’ (vgl. *der Funke der Begeisterung*).

¹⁶ *der Wald* ‘größere, dicht mit Bäumen bestandene Fläche’.

¹⁷ Prieiga per internetą: <https://en.oxforddictionaries.com/definition>.

objects' (*a forest of high-rise apartments*); *spark* (2) 'A small amount of a quality or intense feeling' (*his face seemed to show a small spark of happiness*) ir pan. Žinoma, esama ir tokių daiktavardžių (*bouquet, abyss*), kurių reikšmės teikiamos neminint kiekio.

Visa tai, kas trumpai sakyta, matyti 1 lentelėje.

1 lentelė. Daiktavardžių apibrėžtys lietuvių ir vokiečių, anglų kalbų žodynuose

Daiktavardis	Kiekis kaip atskira reikšmė ar sudedamoji reikšmės dalis	Kiekis nėra eksplikuojamas reikšmės definicijoje
<i>Krepšys</i> vok. <i>der Korb</i> ang. <i>bag</i>	+	
<i>Gabalas</i> vok. <i>Der Stück</i> ang. <i>piece</i>	+	
<i>Kalnas</i> vok. <i>der Berg</i> ang. <i>mountain</i>	+	
<i>Debesis</i> vok. <i>die Wolke</i> ang. <i>cloud</i>	+	
<i>Banga</i> vok. <i>die Welle</i> ang. <i>wave</i>	+	
<i>Kruša</i> vok. <i>der Hagel</i> ang. <i>barrage</i>	+	
<i>Praraja</i> vok. <i>der Abgrund</i> ang. <i>abyss</i>	+	+
<i>Kibirkštis</i> vok. <i>die Funke</i> ang. <i>spark</i>	+	+
<i>Miškas</i> vok. <i>der Wald</i> ang. <i>forest</i>	+	+
<i>Srovė</i> vok. <i>der Flut</i> ang. <i>flood</i>	+	+
<i>Lavina</i> vok. <i>die Lawine</i> ang. <i>avalanche</i>	+	+
<i>Puokštė</i> vok. <i>das Bukett</i> ang. <i>bouquet</i>		+

3. KVANTIFIKATORIŲ VARTOSENĄ LIETUVIŲ KALBOJE PAGAL DLKT

Norint aptarti neapibrėžto kiekio daiktavardinių junginių koreliacijas lietuvių ir kitose kalbose – vertimuose, visų pirma reikia kalbėti apie tai, kaip (ar) tokie daiktavardiniai junginiai vartojami gimtojoje, lietuvių, kalboje. Kitaip sakant, ar (kaip) dabartinėje lietuvių kalboje greta nusakomojo daiktavardinio junginio *gėlių puokštė, ugnies kibirkštis* vartojami kiekio reikšmės *puokštė tulpių, kibirkštis vilties*. Tai bus aptariama remiantis medžiaga, rinkta iš Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Kompiuterinės lingvistikos centre sudaryto DLKT. Tekstyno didžiąją dalį sudaro rašytinės, dažnai redaguotos, skirtingų žanrų (publicistikos, grožinės, negrožinės ar administracinės literatūros) kalbos tekstai. Sakytinės kalbos pavyzdžiai sudaro mažiausią dalį. Straipsnio pagrindas per 950 pavyzdžių, kur vartojami čia aktualūs daiktavardžiai: *debesis, kalnas, lavina, miškas, potvynis, puokštė* ir pan. kaip kvantifikatoriai. Sakiniai su aptariamais daiktavardžiais, neskirstant pagal žanrus, eiliškumo tvarka atrinkti į DLKT išplėstinės paieškos laukelį įrašius, pavyzdžiui, žodį *lavina* (naudojamas paieškos kriterijus sutampa).

Turint prieš akis, pavyzdžiui, DLKT sakinius su *lavina*, aiškiai galima matyti šio daiktavardžio „kelią“ nuo nusakomųjų iki kiekio daiktavardinių junginių. Konkrečiau kalbant, 6 ir 7 sakiniuose daiktavardis *lavina* vartojamas savo pagrindine reikšme ‘slenkantis kalnų sniegynas; sniego griūtis’, 8 ir 9 sakinių *lavina* palyginimuose.

- 6) *Vedė ir sukūrė šeimą. Dukart jo žemės sklypą palietė gamtos nelaimės: kartą jį išplovė kalnų srautas, o kitąsyk užgriuvo sniego lavina. Abu atvejai pareikalavo didelio ryžto ir ištvermės atstatyti tam žemės maitintojos gabalui.*
- 7) *Akmuo, ant kurio tupėdavo strazdas, sienos, kur ropinėjo sraigės, siauroji atbraila viskas pavirto į šipulius, ir nuolaužų bei skeveldrų lavina nusirito į slėnį. Mat Smogas patyliukais išlindo iš savo guolio, pakilo į orą ir tamsoje lėtai, sunkiai, kaip pasibaisėtina varna nuskrido į vakarus.*
- 8) *Erfė staiga pamatė, kokios iš tiesų yra jo eilės. „Tiesa užgriuvo mane kaip sniego lavina. Aš nebuvo poetas“, Erfė suvokia, kad jam atsivėrė egzistencinė realybės praraja.*
- 9) *Labiausiai kalbas naikina galingas kaip nuo kalnų šliaužianti lavina kultūrinis ir ekonominis vadinamųjų prestižinių kalbų brovimasis.*

10–12 sakiniuose matyti daiktavardžio *lavina* vartosena perkeltine (metaforine) reikšme. Tokiais atvejais kalbama apie žodžio reikšmės pakitimą dėl semantinio perkėlimo nuo vieno dalyko prie kito. Kaip matyti, čia vartojami tokie pat arba sinonimiški predikatai (veiksmažodžiai) kaip ir pagrindinės daiktavardžio *lavina* reikšmės atvejais

(*užgriuvo, užplūdo, užgulė, nusirito, pasipylė, užliejo, auga*), tačiau skiriasi prepozicinio kilmininku žymimo daiktavardžio leksika: vartojant *lavina* pagrindine reikšme, kilmininkas žymimas negyvą daiktą (*sniegas, akmenys*) reiškiančiu daiktavardžiu, vartojant šalutine – konkretų ((ne)gyvą) ir abstraktų daiktą žyminčiu daiktavardžiu. Kitaip tariant, šalutine, kiekio, reikšme vartojamas daiktavardis *lavina* ima prarasti savo daiktiskumą ir leksiškai žymėti skaičių (daugumą).

- 10) *Iš Lenino bibliotekos ir atsidūrė šitame galvų, pečių, rankų, subinių, kojų, batų sąvartyne. Kasių spaudė, laužė, nešė ne vanduo, o laidotuvininkų lavina. Toji netilpo tarp Cumo ir Gumo, ji netilpo niekur, ji liejosi paskui nematomą, nepasiekiamu kosmoso tašku tapusį pilietinio karo didvyrį.*
- 11) *Nežinia iš kur ji užgriūva turtų lavina. Iš verslo tiek nesusirinktu, iš dėdulės, gyvenančio Amerikoje, palikimo irgi negavo, loterijos nelaimėjo, tai iš kur visa tai?*
- 12) *Į finalą, deja, atvyko ne visos išrinktosios: darbų lavina užgriuvo Ritą Miliūtę (LNK) ir kosmetikos firmos vadovę Dianą Aleškevičiūtę.*

Tolesni 13–15 sakiniai leidžia kalbėti apie daiktavardiniame junginyje pasikeitusią dėmenų vietą. Čia, skirtingai nei 10–12 sakiniuose, kilmininku žymimas daiktavardis eina daiktavardžio *lavina* postpozicijoje; predikatas lieka kaip pagrindinės reikšmės. Galiausiai tokie sakiniai kaip 16–18 rodo, kaip keičiasi ir paties predikato semantika.

Taigi iš 6–18 sakinių matyti, kaip daiktavardis *lavina* nuo savo pagrindinės ‘sniego griūties’ reikšmės „pereina“ iki neapibrėžto kiekio reikšmės ‘ko nors daugybė’, arba, kitaip kalbant, kaip *lavina* iš pagrindinio nusakomųjų daiktavardinių junginių dėmens tampa kiekio junginių priklausomuoju dėmeniu (plg. dar: *knygų krūva* resp. *krūva knygu; krūva darbo*).

- 13) *Prasidėjo nuo to, kad keletas ryškių garsenybių pripažino savo potraukį tos pačios lyties asmenims, o tada pasipylė tikra lavina žmonių, kurie puolė džiūgauti dėl to, kad yra gėjai.*
- 14) - *Žiūrėkite, kaip tai daro kiti, ir išmoksitė! Ant juostos pasipylė lavina bulvių kartu su kitu mėšlu, kurį turėjome išrinkti. Kibome į darbą. Stvėrėm, mėtėm, kiek suspėjom, viską, išskyrus sveikas bulves.*
- 15) *Pirmąją Naujųjų metų savaitę Lietuvą užgriuvo lavina įvykių, kurie prislopino procesų apmąstymus.*
- 16) *Nebesivaikoma vien novatoriškumo, nebesistengiama paprasčiausiai pritrenkti klausytojo garso lavina (plg. pritrenkti dideliu garsu), kad ir naujosios muzikos atlikėjai tampa vis mažiau revoliucingi ir darosi komunikatoriais.*

- 17) *Ir žaibiškai paleistas obuolys stipriai trenkė Bilui per minėtą vietą. Jis per vėlai pasilenkė, ir iš už tvoros pasigirdo keiksmų lavina (plg. pasigirdo keiksmų).*
- 18) *O jei tai lounge tipo vakaras, kur vieni valgo, kiti vaikšto, geria, tuomet **energijos lavina nebūtina** (plg. daug energijos nebūtina). Taigi didžėjus kuria tinkamą atmosferą, nuotaiką. Ž.: Kokie žmonės Lietuvoje susirenka į reiverių vakarėlius?*

Analogiškas paties daiktavardžio ir junginio reikšmių (pa)kitimas matyti ir lyginant 19–42 sakinius, kur vartojami daiktavardžiai *debesis, kalnas, miškas, puokštė*. Šių daiktavardžių, vartojamų 35–42 sakiniuose neapibrėžto kiekio 'ko nors daugybė' reikšme, valdantysis žodis leksiškai nėra ribotas.

- 19) *Visą dangų aptraukė tiršti **debesys**. (LKŽe)*
- 20) ***Kalnuos** pilki ereliai nardo. (LKŽe)*
- 21) *Per milžiniško pilko kalnų masyvo tarpeklius ir daubas, aplink didžiulius pagalius ir spyglių pylimus takas vedė į drėgną **samanų mišką**. Kyštelėjau šakelę, ir vora kantriai įveikė papildomą lankstą. Viena skruzdėlė užlipo man ant piršto.*
- 22) *Jiedu sėdi kaip su tėvu anoj vestuvių nuotraukoj, abu visai greta vienas kito, ir didelė **jurginų puokštė** ant mamos kelių!.. nuo šitos minties jis net nustėro, tokia netikėta, tartum iš niekur išokusi į galvą, ji buvo.*
- 23) *Dabar mano mėgstamiausia „Lewe, lewe, lewe, loff, loff, loff“. Aš ir vėl viršuj. Aplink mane **galvų jūra** ir **rankų miškas**. Linguojam pagal trimitų ritmą. O scenoj šėlsta Kazikas su savo šviesia skiautere ir raudonais marskinėliais.*
- 24) *Spėjo vėl įsukti į dykynę, jau kitoje griovos pusėje, kai pravažiavo seną senutėlį ir nuolat dėl šios priežasties snaudžiantį tiltuką. **Daugiaaukščių miškas** artėjo.*
- 25) *Nusišaipyti grėsmingai ir plėšriai, kaip sugeba tik tie, kurie nebijo vieni stovėti priešais **vamzdžių mišką**. Tu grasini man? šaltakraujiškai paklausė Geras. Tu grasini raganiui? Bijok Gyvenimo, seni.*
- 26) *Bijodamas, kad netrukus sugrius namas, o sėdinti ant sofos mama abejinga išraiška veide žiūrėjo televizorių visiškai išjungtu garsu. Sietyną gaubė **debesis uodų** jų, pajuodusių ir pastirusių, buvo prikritisios baltos lėkštės.*
- 27) *Regiu, kaip iš stepių į vakarus slenka milžiniškas baltas Čingischano debesys, kaip lydi žeme pasklidusius juodus **raitelių debesys**, kchuk, kchuk kchuk! sukriuksi orda eiklius ristūnus rimbais čaižydama.*

- 28) Štai kaip švenčiu savo gimimo dieną: toli nuo tėvynės, be namų, be tėvų. Žodžiu, atliūliuoja, atbanguoja bausis **graudumo debesis**. Kaip aną beviltišką naktį, iš tolo virpuliuojant balalaikoms. Tąsyk nuo ežero mane nuvijo varlė, o dabar kas man trukdo eiti.
- 29) Pagalvojus, kad oro temperatūra ten vos aukščiau nulio, o šlapius drabužius kažin ar išsidžiovinsi virš tos dujinės plytelės skylės, **romantikos debesis** sklaidosi. Taip, patogumų čia maža. Ši jachta kaip bolidas „Formulės-1“ lenktynėse.
- 30) Povilas neliko skolingas ir ryžosi vienu mostu nublokšti klebono kažkokius ketinimus: Bet juk aš esu toks baisūnas, mano pečius užgulęs **kalnas nuodėmių**. Pajuto, kad sutriko kunigas Marcelinas Kalenda, patylėjo, tik trumpai: Jūs be reikalo taip, mano drauge, mes visi ne be nuodėmių.
- 31) Tam reikia milžiniškų pastangų. Dažnai pasitaiko, kad jauną mamą, dar neatsigavusią po gimdymo, užgriūna **kalnas naujų pareigų**. Jos nesibaigia, nei po savaitės, nei po mėnesio ir tada mintis apie seksą, gali būti pati paskutinė, iš viso šaunanti į galvą.
- 32) Vakare pavargusi grįžta iš darbo ir išsyk susinervina: juk buvo susitarta, kad Arūnas šiandien darys namuose tvarką, bet virtuvės plautuvėje riogso **kalnas** nešvarių **indų**, prieškambaryje mėtosi batai, kambaryje krūvos laikraščių ir visur net pilka nuo cigarečių dūmų.
- 33) Jei atsargiai jį pakeli ir apžiūri, vidus atrodo skaidrus ir peršviečiamas; vos jį supurtai, nuo dugno pakyla **debesis drumzlių** ir užstoja šviesą, viskas susimaišo, beregint persimaino.
- 34) Tai niečieno negelbsti, jos išstumiamos, ir, tarsi būtų supurtyti visi patamsiai, pro praviras duris vidun plūsteli **debesis drugių** ir **uodų**, kurie iškart ima suktis aplink elektros lemputę.
- 35) Ryja gyvą ir karštą, siurbia į pilvą kaip į maišą. Reikia tik stebėtis, kaip jo smulkus pilvelis gali visa tai suvirškinti. Skubėdamas jis sulesa **kalną karbonadų, gabalą žuvies, krūvą bulvių lazdelių su prūdu kečupo** prisikašdamas **gniūžulu** parduotuvėje pirktų bulvių **salotų** su majonezo padažu.
- 36) Augis netrukus išskubėjo į fojė ieškoti tėvo, kad visą **kalną gėlių** išgabentų „Moskvičium“ namo.
- 37) Jis nebegalėjo atskirti vieno ženklą nuo kito. Negi tu nematai čia parašyta, kad Vokietijoje jie sudegino visą **kalną knygų**? stebėjosi motina. O šita antraštė sako, kad užšalo Kogės ir Šeleftės uostai. Ne, atsakė senelis, aš nieko nematau. Niekas nematai?
- 38) Kartais pafantazuuju: jeigu tuose didžiuliuose mūsų politiniuose mitinguose kas nors būtų paklausęs: kas žino Hemingway'ų, tikriausiai būtų pakilęs **miškas rankų**.

- 39) *Vaikai ir **debesis anūku** tokiai vienai sukaktuvininkei, prisakę visokių graudalų, dovanojo ir šitą „tyliai besileidžiančią“.*
- 40) *Pabandykime pirmiausiai taip... Ir jis įvedė žodį “Radio”. O po to nuspaudė “Paišką”. Sistema, žinoma, pateikė visą **debesį nuorodų** net perleidus per specialius raganių serverio filtrus jų sumažėjo nesmarkiai.*
- 41) *Pagal motinos linijų mūsų sukaktuvininke paveldėjo bajoriškas šaknis ir visą **puokštę** mokslinių ir meniškų **polinkių**.*
- 42) *Prasidėjęs po 21 val. koncertas truko beveik dvi valandas. Stingas atliko **puokštę** populiariausių **dainų**, jo sukurtų per daugiau nei 20 metų trunkančią muzikinę karjerą.*

Be jau įprastų daiktavardžių kvantifikatorių: *krepšys, kibiras, gabalas, kalnas, maišas, truputis, daugumas, lašas*¹⁸ ir pan., remiantis DLKT medžiaga, galima kalbėti ir apie daugybę kitų, dabartinėje kalboje vartojamų skaičiui žymėti: *bedugnė, debesis, grūdas*¹⁹, *jūra*²⁰, *miškas, kalnas, kibirkštis, kupeta*²¹, *lavina, potvynis, puokštė, srovė, trupinys*²², *upė*²³ ir pan. (plg. 43–53 sakinius). Tokie daugiau ar mažiau daiktiškumo reikšmę praradę daiktavardžiai kvantifikatoriai (plg. (=35) *sulesa kalną karbonadų* resp. *Iš Nekvidavičiaus namų buvo išgabentas geras glėbys ginklų* (DLKT); (=30) *užgulęs kalnas nuodėmių*) skiriasi pagal savo neapibrėžto kiekio daugumą resp. mažumą (t. y. daug resp. mažai). Kitaip tariant, kalbantysis (rašantysis) leksiniais kvantifikatoriais *debesis, miškas, kalnas, kupeta, lavina, potvynis, puokštė, srovė* ir pan. pasako neapibrėžtą didelį kiekį (ko nors daugybę), o *grūdas, kibirkštis, trupinys* neapibrėžtą mažą kiekį (ko nors mažumą truputį). Vartodamas neapibrėžto kiekio daiktavardinius junginius *kupeta anketų, trupinys laiko* ir pan., kurių pagrindinis dėmuo leksiškai paprastai nėra ribojamas, kalbantysis kiekį (į)vertina subjektyviai: perdėdamas jį padidina arba sumažina, sumenkina (plg., *suvalgė kalną karbonadų; turi trupinį vilties*, t. y. suvalgė labai (per) daug karbonadų; turi labai (per) mažai vilties) (žr. toliau). Remiantis aptariamų daiktavardžių vartosena dabartinėje lietuvių kalboje ir atsižvelgiant į 1 lentelės duomenis, matyti lietuvių ir anglų kalbų kvantifikatorių koreliacijos (žr. 2 lentelę). Vadinasi, galima tikėtis tiek pažodinio, tiek laisvojo vertimo.

¹⁸ Plg. DŽe: *lašas* 2. ‘truputis’.

¹⁹ Plg. DŽe: *grūdas* 2. ‘mažas daiktelis, trupinėlis’.

²⁰ Plg. DŽe: *jūra* 2. ‘daugybė’(ppr. ko nors kas juda).

²¹ Plg. DŽe: *kupeta* 2. ‘draugė, būrys’.

²² Plg. DŽe: *trupinys* 2. ‘mažas gabalas’.

²³ Plg. DŽe: *upė* 2. ‘didelė daugybė, srovė’.

2 lentelė. Daiktavardžiai vartojami kaip kvantifikatoriai lietuvių, vokiečių ir anglų kalbose

Daiktavardis	Kiekis yra (turėtų būti) kaip atskira reikšmė ar sudedamoji reikšmės dalis	Kiekis leksikografiškai neskiriamas
<i>krepšys</i> vok. <i>der Korb</i> ang. <i>bag</i>	+ + +	
<i>gabalas</i> vok. <i>Der Stück</i> ang. <i>piece</i>	+ + +	
<i>kalnas</i> vok. <i>der Berg</i> ang. <i>mountain</i>	+ + +	
<i>debesis</i> vok. <i>die Wolke</i> ang. <i>cloud</i>	+ + +	
<i>banga</i> vok. <i>die Welle</i> ang. <i>surge; wave</i>	+ + +	
<i>kruša</i> vok. <i>der Hagel</i> ang. <i>barrage</i>	+ + +	
<i>praraja</i> vok. <i>der Abgrund</i> ang. <i>abyss</i>	+ +	+ +
<i>kibirkštis</i> vok. <i>die Funke</i> ang. <i>spark</i>	+ +	+
<i>miškas</i> vok. <i>der Wald</i> ang. <i>forest</i>	+ +	+
<i>srovė</i> vok. <i>der Flut</i> ang. <i>flood</i>	+ +	+
<i>lavina</i> vok. <i>die Lawine</i> ang. <i>avalanche</i>	+ +	+
<i>puokštė</i> vok. <i>das Bukett</i> ang. <i>bouquet</i>	+	+ +

- 43) *Evoliucija perdavė žmonėms mažą **sėklelę, grūdą empatijos**, kurią jie, nesant varžovų, taiko mažoje draugų ir ryšių grupėje.*
- 44) *Todėl ramutėliausiai pasuku į netolimą Norvegijos karalystės ambasadą, užpildau **kupetą įvairiausių anketų**.*
- 45) *Lietuvinkų šeimos buvo gausios, jose kartu gyveno bent trys žmonių kartos: nusenę tėvai, ūkio šeimininkai bei **kupeta jų vaikų**. Pastaryjų augo neretai 6-7 ar dar daugiau.*
- 46) *Ažuolyno sodrios **žalumos kupeta**, Centras, Senamiestis, rudenį nukritus medžių lapams žvilgsniui atsiverianti Santaka.*
- 47) *Gimdyvės gaudavo **trupinį laiko**.*
- 48) *Žinoma, tuo dar nereikia suprasti, kad jos beletristiniai kūrinių yra jau kažkokie pamokslai, kažkokia kilnių **žodžių upė**.*
- 49) ***Emocijų upė** grįžo į krantus.*
- 50) *Bet dabar Sirgėdai aliarmas reiškė dar valandą atostogų prieš baisųjį uždavinį surasti kambarį, vieną valandą negalvoti, kaip kad negalvoja visa ta **upė žmonių, tingių, bevalių** (bet: ?turi upę laiko ir gyvenimo; ?matyti upę emocijų).*
- 51) *Traukinys, pervažiavęs sąsiaurį, kuris skiria Manheteną ir Long Ailendą, beveik tuoj pat išniro į paviršių, ir akims atsivėrė įdomus vaizdas: **jūra stogų**, nusėtų antenomis, kaminais, ventiliacijos šuliniais ir kitais ne visai suprantamais statiniais.*
- 52) *Tegu nuvažiuoja per Žolinę į provinciją, apsilanko Pivašiūnuose bažnyčiose **jūra žmonių**, ir senų, ir jaunų.*
- 53) *Iš anų laikų mes atsinešame susiaurintą, išsektą supratimą, paversdami didžiulį ežerą delta. O šiaip juk yra jūra **jūra krypčių, žanrų**, veiklos **sričių** ir **galimybių** pasireikšti... „Dienovidis“ dėkoja E.Zubavičiui už pokalbį ir nuoširdžiausiai jam linki kūrybinės sėkmės.*

4. DAIKTAVARDŽIAI KVANTIFIKATORIAI VERTIMUOSE

Kalbėti apie daiktavardžių, kurie vartojami kaip kvantifikatoriai, panašumus ir (ar) skirtumus vertimuose pasirinkta remiantis paieškos funkciją turinčiu internetiniu vertimų žodynu LINGUEE²⁴. Žodyne vertimų paieška leidžia pagal pasirinktą kalbų porą

²⁴ Prieiga per internetą: <https://lt.linguee.com/>.

surasti žodžius tam tikrame minimaliame kontekste, lygiagrečiai žmonių išverstus įvairiuose tekstuose (Europos Sąjungos institucijų teisiniuose bei politiniuose tekstuose, patentų dokumentuose, bendrovių, organizacijų ir universitetų interneto svetainėse). Vertimai su aptariamais daiktavardžiais kvantifikatoriais yra iš tokių interneto svetainių: *eur-lex.europa.eu*, *europa.eu*, *europarl.europa.eu*. Toliau remiamasi rastais 33 lietuvių–vokiečių–lietuvių kalbų ir 30 lietuvių–anglų–lietuvių vertimais.

Turima dar 10 atvejų (žr. 54 sakinį), kai tas pats sakinys su minimaliu kontekstu yra trimis kalbomis, kitais atvejais sakiniai yra vokiečių arba anglų ir lietuvių kalbomis.

- 54) *O panašių **skundų lavina** gali reikšti tik tai, kad rinka neatitinka vartotojų poreikių. Eine **Flut ähnlicher Beschwerden** kann ein deutliches Anzeichen dafür sein, dass ein Markt den Bedürfnissen der Verbraucher nicht gerecht wird. And a **flood** of similar **complaints** can be a strong sign of market that is failing consumers.*

Kai tas pats sakinys vartojamas trimis skirtingomis – lietuvių, anglų, vokiečių – kalbomis, iš 10 turimų pusė (arba 5) tokių sakinių yra pažodinis kvantifikatorių *bangą*, *bedugnė*, *lavina* vertimas (žr. 55 sakinį). Yra du atvejai, kai tame pačiame sakinyje vartojamas kvantifikatorius skiriasi visose trijose kalbose: 56 ir 57 sakiniuose kalbame apie leksines²⁵ transformacijas. Turimi du sakiniai, kur leksiškai lietuvių kalbos kvantifikatorius skiriasi nuo vartojamo vokiečių ir anglų kalbų sakiniuose (žr. 54, 58 sakinius). 59 sakinyje lietuvių ir anglų kalbų kvantifikatoriai sutampa, jie skiriasi nuo pasirinkamo vokiečių kalboje.

- 55) *Orlando Zapatos Tamayo mirtis laikoma dideliu žingsniu atgal žmogaus teisių klausimu Kuboje, ir dėl to kilo **protestų banga** tarptautiniu lygmeniu, ir daugiau Kubos politinių kalinių ir įkalintų disidentų paskelbė bado streiką. Der Tod von Orlando Zapata Tamayo als erheblicher Rückschritt für die Menschenrechte in Kuba gilt und **eine Welle** internationalen **Protests** ausgelöst und dazu geführt hat, dass... the death of Orlando Zapata Tamayo is considered a serious step backwards for human rights in Cuba and has resulted in a **wave of protests** at international level and in more Cuban political and dissident prisoners going on hunger strike.*

²⁵ Be atskiro dėmesio straipsnyje lieka gramatiniai pakeitimai, pavyzdžiui, sintaksinės funkcijos keitimas (ang. *change of syntactic function*), dėmenų tvarkos keitimas (ang. *change in word or clause order*).

- 56) *Todėl galima neabejoti, kad per ateinančius metus ES tarnybas užgrius išsisa **lavina procedūrų**, susijusių su tokiomis „nukrypti leidžiančiomis nuostatomis“.*
*Es dürfte deshalb unstrittig sein, dass die Dienststellen der EU in den kommenden Jahren **mit einer Welle von Verfahren** konfrontiert werden, bei denen es um solche „Ausnahmeregelungen“ gehen wird.*
*In view of this, we can hardly doubt that EU departments will be faced (susidurs) over the next few years **with a flood of applications** for similar ‘exemptions.*
- 57) *Nė viena šalis nekomentavo savo pirmininkavimo su **tokia neigiamų požiūrių lavina** arba buvo tiek aptarinėjama, pateikiant daug blogų prognozių kaip Čekija.*
*Kein Land hat seine Präsidentschaft unter **so negativen Vorzeichen** begonnen und war Gegenstand so vieler düsterer Vorhersagen wie die Tschechische Republik.*
*No country has commenced its Presidency under **such a barrage of negativity** or been subjected to so many dire predictions as the Czech Republic.*
- 58) *Ši naujų **pinigų lavina**, plūstanti į rinkas, kelia maisto produktų ir kitų prekių kainas.*
*Dieser **Zufluss von neuem Geld** in die Märkte treibt die Preise für Nahrungsmittel und andere Rohstoffe in die Höhe.*
***This influx of new money** into the markets is pushing the price of food and other commodities upwards.*
- 59) *EESRK prieštarauja visų pirma todėl, kad tai paverstų GAS mechanizmus institucijomis, kurios turės spręsti ginčus dėl nemokėjimo, taigi bus apeinama mažos vertės ieškiniams ES sukurta sistema, o GAS sistemą užplūs **bylų lavina**, paralyžiuosianti reikiamų pajėgumų šiems klausimams spręsti neturincias sistemas.*
*Damit würde das bestehende Verfahren übergangen, das sich die EU für die Regelung kleinerer Forderungen gegeben hat, und die AS-Stellen würden unter einer **Flut von Beschwerden** ersticken, für deren Behandlung sie nicht ausreichend gerüstet sind.*
*The main reason for the EESC’s disagreement is that this would turn ADR mechanisms into bodies for settling disputes relating to nonpayment, bypassing the system set up by the EU for small claims and causing the ADR system to drown in an **avalanche of cases**, paralysing systems that do not have adequate response capacity.*

Lyginant turimų lietuvių–vokiečių–lietuvių kalbų sakinius su daiktavardžiais, kurie vartojami kaip kvantifikatoriai, matyti, kad 14 atvejų esama panašumo (žr. 60 ir 61 sakinius), 19 transformacijų (žr. 62–65 sakinius). Konkrečiau kalbant, sakiniuose esama tokių korelacijų: *Flut* ≈ *srautas* (*dokumentų*); *Sturm* ≈ *audra* (*krizės*); *Strom* ≈ *srautas* (*keleivių*); *Lawine* ≈ *lavina* (*taisyklių*); *Welle* ≈ *bangą* (*krizės*); *Ummenge* ≈ *daugybė*, *gausybė*, *didžiulis kiekis*, *skaičius* (*kūrinių*, *taisyklių*); *Berg* ≈ *kalnas* (*standartų*); *Abgrund* ≈ *bedugnė* (*fanatizmo*); *Funke* ≈ *kibirkštis* (*vilties*), ir transformacijų: *Flut* → *lavina* (*dokumentų*, *problemų*, *informacijos*), *gausybė*, *daug* (*produktų*, *problemų*), *plitimas* (*dokumentų*, *simbolių*); *Fluß* → *srautas* (*informacijos*, *duomenų*), *judėjimas* (*žinių*);

Zufluß → *lavina* (*informacijos*); Unmenge → *lavina* (*klausimų, informacijos*), *dalīs* (*kultūros*); Funke → *banga* (*protestų*), be kvantifikatoriaus; Abgrund → *riba* (*nemokumo*); Welle → *lavina* (*procedūrų*), be kvantifikatoriaus.

- 60) *Didžiulis turimos informacijos kiekis pakeis informacijos turinį ir pobūdį. Die Unmenge der verfügbaren Informationen bewirkt, dass sich die Informationen sprachlich und typologisch ändern werden.*
- 61) *Anapolyje įsiziėbė nauja vilties kibirkštis. in Annapolis wurde ein neuer Funke der Hoffnung entzündet.*
- 62) *GAS sistemą užplūs bylą lavina. AS-Stellen würden unter einer Flut von Beschwerden ersticken.*
- 63) *Kai Komisijos narys nuolat pertraukiamas, pasipila kitų Parlamento narių klausimų lavina. Wenn der Kommissar ständig unterbrochen wird, gibt es danach eine Unmenge von Fragen von anderen Abgeordneten.*
- 64) *Entuziazmas neperduodamas net čia, Parlamente. Der Funke springt noch nicht einmal hier im Saal über.*
- 65) *Privalome atsitraukti nuo nacionalinio nemokumo ribos. Wir müssen uns von dem Abgrund des Staatsbankrotts abwenden.*

Turimi lietuvių–anglų–lietuvių kalbos sakiniai leidžia kalbėti apie tai, kad dažnu atveju (20 iš 30 turimų sakinių) renkamas pažodinį kvantifikatorių vertimą (žr. 66 ir 67 sakinius). Čia dera *avalanche* su *lavina* (*bylą*), *wave*, *surge*, *tide* su *banga* (*imigracijos, neramumų, areštų*) ar *flow*, *influx* ir *srautas* (*informacijos, darbuotojų*). Tokiais kaip 68–71 sakinių atvejais (jų 10 iš 30) turime vertimų transformacijas, kur *flood*, *barrage* koreliuoja su *lavina* (*skundų, informacijos*), *dip* ar *chain* – *banga* (*krizės, įvykių*), arba anglų kalbos daiktavardinis junginys be kvantifikatoriaus keičiamas į lietuvių kalbos kiekio reikšmės (the potential of additional *migration* → tikėtina *migracijos banga*).

- 66) *Kai Komisijos narys nuolat pertraukiamas, pasipila kitų Parlamento narių klausimų lavina. When the Commissioner is constantly being interrupted, there is then an avalanche of questions from other Members of the House.*
- 67) *Komitetas mano, kad imigracijos į ES šalis banga gali būti sustabdyta tik tuo atveju, jei Šiaurės Afrikos ir Artimųjų Rytų šalių visuomenei bus teikiama praktinė pagalba. The EESC believes that the wave of immigration to EU countries can only be stemmed by providing practical help to the societies of North Africa and the Middle East.*

- 68) *Šiuo metu Vengriją užplūdo tarptautinės **kritikos lavina** dėl jos naujojo žiniasklaidos įstatymo ir šis įstatymas aiškiai prieštarauja Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 11 straipsniui.*
*Hungary is currently subject to a **barrage of international criticism** because of its new media law and this law is clearly in conflict with Article 11 of the European Charter of Fundamental Rights.*
- 69) *Investavimo sąlygos Europos Sąjungos šalyse po krizės yra labai nevienodos ir padėtis dar labiau blogėja, nes prognozuojama antra **krizės banga**.*
*The post-crisis investment environment varies considerably across the EU and the situation is already getting worse with the foreseen second **dip of the crisis**.*
- 70) *Labai apgailestauja, kad nušalinus vyriausiąjį teisėją Iftikharą Muhammedą Chaudhry kilo **neigiamų įvykių banga**.*
*[He] very much regrets **the negative chain of events** set in motion by the suspension of Chief Justice Iftikhar Muhammed Chaudhry.*
- 71) *Kenijoje surengtų prezidento rinkimų rezultatų suklastojimo, dėl kurio per šalį nuvilnijo **smurto banga**.*
*Expresses concern about the apparent rigging of the presidential poll in Kenya in December 2007 followed by the **violence** in that country.*

5. APIBENDRINIMAS IR IŠVADOS

1. Remiantis DLKT medžiaga paaiškėjo, kad daug lietuvių kalbos daiktavardžių: *bangą, bedugnė, debesis, grūdas, jūra, miškas, kalnas, kibirkštis, kupeta, lavina, potvynis, puokštė, srovė, trupinys* ir pan., dabartinėje kalboje vartojami ir kaip kvantifikatoriai – neapibrėžtą kiekį žymintys žodžiai. Atsižvelgiant į tai, žodyne galėtų būti teikiamos šių daiktavardžių ir ‘ko nors daugybė’ arba ‘ko nors truputis’ reikšmės. Tokie daugiau ar mažiau daiktiškumo reikšmę praradę daiktavardžiai tarpusavyje skiriasi pagal savo neapibrėžto kiekio daugumą *resp.* mažumą (t. y. ko nors daug *resp.* mažai). Kalbantysis, vartodamas neapibrėžto kiekio daiktavardinius junginius, kiekį vertina subjektyviai: perdėdamas jį padidina arba sumažina.
2. Palyginus kvantifikatorius trijų kalbų (lietuvių, vokiečių ir anglų) sakiniuose, matyti pažodinis arba laisvasis jų vertimas. Pažodinį kvantifikatorių vertimą renkamasi 53,4 proc. visų turimų atvejų (arba 39 vokiečių ir anglų kalbos sakiniuose iš turimų 73), kvantifikatorių transformacijas – 46,6 proc. visų atvejų (arba 34 sakiniuose iš turimų 73).
3. Vertimo transformacijų atveju kvantifikatoriai keičiami vienas kitu, pridedami (*migration among the EU-15* → *migracijos srautas tarp 15 ES valstybių narių*) arba praleidžiami (*Funke, Welle*).

4. Esama polinkio lietuvių kalbos kvantifikatorių *lavina* rinktis vietoj vokiečių ir (arba) anglų kalboje vartojamų *Flut*, *Zufluss*, *Welle*, *Unmenge*; *barrage*, *flood*, *influx*, *wave*. Taigi atskaitos tašku pasirinkus kalbėtoją (stebėtojo žiūros kampa) lietuvių kalbos sakiniuose linkstama rinktis „aukščiau yra neapibrėžtai daugiau“ kvantifikavimo strategiją (plg. Rachilina 2007, 6). Kitais žodžiais kalbant, semantinis reikšmių perkėlimas (pagrindinės aptariamų daiktavardžių reikšmės nusitrynimasis (ang. *bleaching*)) ir daiktavardžio kaip neapibrėžto kiekio žymeklio gramatikalizacija būdinga tiems daiktavardžiams, kurie reiškia tai, kas yra, juda (krenta) iš viršaus stebėtojo link (*lavina*, *debesis*, *banga*). Kitaip yra su daiktavardžiais, reiškiančiais tėkmę pro stebėtoją (kalbėtoją), pavyzdžiui, *upė*: semantinis reikšmės perkėlimas tarsi „sustingęs“ kolokacijoje (*teka gili upė* resp. *teka žmonių / laiko / gyvenimo upė*, bet: ?*turi upę galimybių*). Tai turi įtakos ir transformacijoms vertimuose, kur, pavyzdžiui, vokiečių kalbos *Fluß* keičiamas į lietuvių kalbos semantiškai su tėkme susijusį *srautą* (*Datenfluß*, *Informationsfluß* → *duomenų*, *informacijos srautas*) ar tokie kaip *Zufluss*, *influx* keičiami į *lavina*. Kitas „mėgstamas“ lietuvių kalbos kvantifikatorius *banga*, keičiantis *Funke*, *dip*, *chain*. Pastarasis atvejis rodo ir polinkį į subjektyvią kiekio hiperbolizaciją (*der Funke des soziales Protests* → *socialinių protestų banga*; dar plg. *violence* → *smurto banga*). Vertimuose renkamas ir litotė (*die Welle der Gewalt* → *smurto kampanija*; *Unmenge an Wissen und Kultur* → *žinių ir kultūros dalis*).

ŠALTINIAI

- DLKT *Dabartinės lietuvių kalbos tekstynas*, sud. Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Kompiuterinės lingvistikos centras: <http://donelaitis.vdu.lt>.
- DUDEN *Vokiečių kalbos žodynas*: elektroninis variantas. Prieiga per internetą: <http://www.duden.de/suchen/dudenonline/>.
- DŽE *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Vyr. red. Stasys Keinys. 7-as patais. ir papild. leid. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2012, XXVI, 969 p.; elektroninis variantas, 2015: <http://lkiis.lki.lt>.
- LINGUEE *Vertimų žodynas*: elektroninis variantas: <https://lt.linguee.com/>.
- LKŽE *Lietuvių kalbos žodynas* (t. I–XX, 1941–2002): elektroninis variantas. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005 (atnaujinta versija, 2008): www.lkz.lt.
- OXFORD *Anglų kalbos žodynas*: elektroninis variantas: <https://en.oxforddictionaries.com/definition>.

LITERATŪRA

- Ambrasas V. (red.). 2006. *Dabartinės lietuvių kalbos gramatika*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
- Balkevičius J. 1963. *Dabartinės lietuvių kalbos sintaksė*. Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla.

- Jablonskis J. 1928/1957. Linksniai ir prielinksniai. Jonas Jablonskis. *Rinktiniai raštai* 1, sudarė Jonas Palionis. Vilnius. Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 551–672.
- Holvoet A., Judžentis A. 2005. Sintaksinės priklausomybės tipai: papildymai ir patikslinimai. Holvoet, Axel, Rolandas Mikulskas (red.). *Gramatinių funkcijų tyrimai* [= Lietuvių kalbos gramatikos darbai 3]. Vilnius: LKI, 11–38.
- Holvoet A., Judžentis A. 2003. Sintaksinių ryšių tipai. Holvoet, Axel, Artūras Judžentis (red.). *Sintaksinių ryšių tyrimai* [= Lietuvių kalbos gramatikos darbai 1]. Vilnius: LKI, 11–35.
- Holvoet A., Pajėdienė J. 2005. Aplinkybės ir jų tipai. Holvoet A., Mikulskas R. (red.), *Gramatinių funkcijų tyrimai* [= Lietuvių kalbos gramatikos darbai 3]. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 93–116.
- Labutis V. 1998. *Lietuvių kalbos sintaksė*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- Rachilina, E. 2007. Семантика множественности в русском языке. Prieiga internete: <http://www.academiasalensis.org/lt/mediaga> (2007 m. paskaitų medžiaga 1).
- Šukys J. 1998. *Lietuvių kalbos linksniai ir prielinksniai: vartosena ir normos*. Kaunas: Šviesa.
- Ulvydas K. (red.). 1965. *Lietuvių kalbos gramatika* T. 2. *Fonetika ir morfologija*. Vilnius: Mintis.
- Ulvydas K. (red.). 1976. *Lietuvių kalbos gramatika* T. 3. *Sintaksė*. Vilnius: Mintis.

SUBSTANTIVISCHE ZAHLWÖRTER IM LITAUISCHEN UND IN ÜBERSETZUNGEN

LORETA VAIČIULYTĖ SEMĖNIENĖ

Zusammenfassung

Im vorliegenden Artikel wird gestützt auf Daten aus dem elektronischen Korpus der heutigen litauischen Schriftsprache *Dabartinės lietuvių kalbos tekstyno* (DLKT) die Verwendung von Nomina in der Funktion von Zahlwörtern im Litauischen diskutiert. Außerdem werden Zahlwörter im Litauischen, Deutschen und Englischen anhand von Beispielen aus dem Online-Wörterbuchs *Linguae* auf Ähnlichkeiten und/oder Unterschiede in der Verwendungsweise untersucht. Dabei wird analytisch-beschreibend und interpretativ vorgegangen.

Dabei hat sich ergeben, dass in 53,4 % der untersuchten Fälle (39 von 73 Sätzen im Deutschen und Englischen) eine wörtliche Übersetzung des betreffenden Zahlworts und in 46,6 % der Fälle (34 von 73 Sätzen) eine Transformation des Zahlworts gewählt wurde. Bei den Transformationen handelte es sich um Auswechslung, Hinzufügung (*migration among the EU-15* → *migracijos srautas tarp 15 ES valstybių narių*) oder Hinweglassung (*Funke, Welle*) von Zahlwörtern.

Aus den untersuchten Beispielen geht hervor, dass im Litauischen eine Tendenz zur Verwendung des Quantors *lavina* (Lawine) für Deutsch bzw. englisch *Flut, Zufluss, Welle, Unmenge; barrage, flood, influx, wave* besteht.